

ЦИЈЕНА:

за Црну Гору на годину 10 перп., на по год.
5 перп.; ван земље 15 франака у злату.за Црну Гору број 10 пара
за СТРАНЕ ЗЕМЉЕ БРОЈ 20 ПАРАЛИСТ ИЗЛАЗИ
СРИЈЕДОМ И ПЕТКОМ

ВЈЕСНИК

АДРЕСА:

„Вјесник“ Цетиње, (Црна Гора)

ADRESSE:

„Vjesnik“ Cetinje (Monténégro)

РУКОПИСЕ ВАЉА СЛАТИ УРЕДНИШТВУ „ВЈЕСНИКА“
А ПРЕПЛАТУ И ОГЛАСЕ АДМИНИСТРАЦИЈИ
ОГЛАСИ СЕ НАПЛАЋУЈУ ПО ПОГОДБИЦетиње, 15. новембра
У Бугарској врш.

Политички барометар предсказује у тој, кривоцим њених првих синова, унесрећеној братској нам словенској земљи дане буре и страховитих елементарних непогода у њеном унутрашњем животу. А зна се, да махом изнутра почињу опаке болести појединаца, народа и држава.

Кључ народног незадовољства је избио на површину. Прекипјели гњев разлива се на све стране. Свом жестином заплускује пријесто Краља Фердинанда. Темље државе подгриза страст освете, која инстинктивно тражи кривце за велику бугарску несрећу, да их веже за „стуб срама“ и ишиба бичем народнога суда.

Кад плам огорчења под небо сукла, кад бујица сломи преграде обзира, кад узаврела страст грозницом узбуђења захвати духове, кад потиштени увријеђени народни понос вапије за задовољењем, — тад је тешко одредити границе разуму и тежину заслуженој казни. Проћи ће кроз уличну халабуку неопажени многи прави кривци, који као мачке вазда пану на ноге, да би брже под лозинком: „држите долова“ утекли од одговорности и суда. На невинима се могу сломиати кола, или само један кривац неправично бити пригњечен од терета злочина толиких осталих грјешника.

Да ли данас у Бугарској има у врховима народнијем невиних који су чисти и далеко од бугарске катастрофе?

Да ли има, опет, таквијех криваца, који су једини и сами узроци државном и народном слому?

Тешко ономе, који је на највишем врху! На њега ће се најприје излити бијес громава.

Тешко Краљу Фердинанду!

Пријесто му се под ногама љуља.

Он је сада мала трошна сламка међу вихоровима народнога гњева; он је разлупана лађица, коју пријети свакојега тренутка да прогута до највише мјере узбуркано море јавнога незадовољства.

Најмање је он крив.

Имао је он много помагача, много саучесника, који као подстрекачи његових тамнијих особина заслужују исту, ако не и већу казну.

Министри, генерали, политичари, народни прваци и проклете комитације — сви су они својим менталитетом створили око пријестола такву атмосферу, која је опила и владаоца и одузела му снагу расуђивања, да може оцијенити, шта је добро, шта зло.

Само у томе кругу, само у тој струји, која је хтјела од Чаталце „всичко до Моравата“ и до црногорских Комова, могла се родити и одњеговати болесна амбиција „Источног Цара“, могла се одњихати грјешна и злочиначка лудост

братоубилачког рата и савезничког невјерства. И у ту баруштину душевних мијазама, развијених бомбом и ножем македонскога комитације, бачен је отровни бечки бакцил раздора два словенска балканска брата. Ту је он нашао плодно поље, које су му спремили представници бугарске интелигенције, а бечке руке дотурише га несурењеноме „Источноме Цару“ да га посије 16. јуна уз плесак ове исте софијске уличне руље, која му сада, због неуспјеха и само због неуспјеха, ставља на главу трнови вијенац и образе плује грдњама и клетвама.

Он је сада највише крив, јер је на првоме мјесту, док је у истини мање или исто толико крив колико и његови тужитељи.

Да би горчина судбине била ужаснија, бечки заводитељи сад пилаатски перу руке и лицемјерно увјевају: да је зло потекло отуда, што се Бугарска, по њиховом рецепту, није хтјела споразумјети са Румунијом и Турском. Као да би ове двије државе остале скрштених руку да их је Бугарска задовољила, и да је послније сломила своје савезнике!

Догађаји у Бугарској веома су опасни по њу саму. Посредно могу бити штетни и за све нас остале на Балкану. Од њихова развоја зависи не само мир у Бугарској, него и изван ње.

Ми жалимо братски бугарски народ, који је одиста заслужно бољу судбину. Ово што се сад на његовоме дому ради баца нас у бригу, ствара нам искрени и тешки бол у нашем словенском срцу. Бугарска је потребна Словенству. Она ће, уздамо се, мудро изаћи из ове опаке унутрашње кризе и опет постати вјерна кћи Мајке Славие.

Из истарских жапа

На скрајној сјеверо-западној страни балканскога полуотока налази се полуоток Истра — није велики, има му текар 4955 четв километара површине, али велике је важности, осиром на народну борбу Хрвата и Словенаца, који на њему станују.

По задњем службеном попису пучанства, године 1910. имаде у Истри 168.417 Хрвата, 55.134 Словенаца (дакле Славена 223.318) Талијана 147.417, Нијемаца 12.700, разних иностранца 27.000. Славени и Талијани су аутохтони елементи Истре, док су Нијемци сви из вана; највећи их се број налази у Пули, хвала ратној морнарици, и у гласовитом лијечичу у Опатију. Неупућени у прилике Истре чудом ће се чудити, кад успрок овом размеру пучанства, опази како је заностављен словенски живаљ у Истри, те како се мора ноктима и зубима борити за најелементарније правичне, против шаке талијанских олигарха, над којима власт врши своју моћну протекцију. Да није те прекомерно талијанске и те владине протекције, што све неповољно утиче на службену статистику, број би Славена Истре био и на папиру куд и камо већи, једнак ономе какав је у нарави, а правих Талијана не би било нити 100.000 као што их у истини нема толико. Са свим тим да смо ми истарски Хрвати и Словенци још увијек и на папиру у већини — ипак нам се кроте најелементарније народне правичне, те за нас постоји само на папиру темељни закон хабсбуршке монархије, који говори о равноправности народа.

Божјом помоћи, народном слогом постигнули су до сада истарски Славени приличан број победа над својими јаки-

ми непријатељи, а вјера је наша тврда, да ће доћи и до коначне побједе.

Говорити опширно о Истри веома је тежак посао. Хтјело би се много времена и много папира за сакупити барем главнији материјал, а с друге стране читаћеље уваженог овог листа неће толико занимати свака ситуација, те је достагнито да се у кратко, летимиче, осврнем на истарске наше народне прилике.

Хрватско словенски народ у Истри грана је великог југословенског стабла, који је своје хрватске, српске и словенске гране а затим и бугарске гране раширио по балканском полуотоку. Бугари жали боже су прилично од нас и душевно одијељени а и у језиковном погледу имаде више разлике, те кад се говори о јужним Славенима мисао одмах лети на трлист једног стабла — трлист, по тројној величини, српско-хрватско-словенски. Тај трлист једног стабла, успркос свих разлика што их је несретна кад поставила међу његовим члановима, све то више ћути да имаде више заједничкога што га веже — без срцаца и међусобних интереса, те боли и весеље једног дјелаца народа Хрвата, Срба и Словенаца, налазе одјек у срцу и души свих јужних Славена.

Сви смо ми јужни Славени нашли себи прекарасну домовину, која има и све увјете да постане богатом. Него управо зато постала је ова наша љубљена домовина, одавно циљем појудних погледа моћних непријатеља, који нас окружују ода свију страна, особито нас који живимо раскомадани у хабсбуршкој монархији, те овако раскомадани морамо уложити све своје силе у борби за народну егзистенцу.

Не мислим тиме рећи, да рачунам на потпуно политичко јединство свих јужних Славена. Није потпуно политичко јединство *conditio sine qua non*, напредку народа. То добро видимо код Талијана, који имаде у лијеном броју у републици Швајцарској, те нити не сањају да би се сјединили са Италијом; достагнито им је културно и књижевно јединство, јединство срцаца. То видимо код Нијемаца, којих имаде више милиона у Аустрији, те живе у културној заједници са Нијемцима у Њемцима, а не мисле се ипак подврћи (осим познатих врућих викача) пруском краљу. То видимо са шпанолском расом, који се језиком говори у старој њиховој прадомовини Шпанијолској и у преко десет република у јужној и средњој Америци — које све републике љубоморно чувају свака своју државну независност а ипак су све везане јаком везом једнога језика, једне културе. На исти ће се начин моћи несметано развијати Србин уз Хрвата, Хрват уз Словенца а у коло наше ће доћи и Бугари, кад јуначком руком потиерају од себе све домаће и стране агенте њемачког духа, њемачких жеља. Сједињени језиковно, културно а у политичкој федерацији чека нас боља будућност.

Као код свих народа, тако и код нас јужних Славена најгоре пролазе периферије, особито оне које границе са моћним противницима — а куд ћете изложеније периферије од ове наше измучене Истре, коју су од памтвијека били непријатељи многи и јаки. Биле су у почетку наше прве праоце дивље франачке хорде. Кроз више стољећа газио нас је моћни Млечић. У срцу Истре били су савили своје окротно гнијездо њемачки грофови — и још данас живи предаја међу народом и неисказаним мукама што их је морао наш народ тријети под својим господарима, који су се понашали с њима као Турци са својом бишином рајом, коју је прије недавно славно српско-црногорско оружје ријешило старога крвника.

Одахнуло је било нешто народу за вријеме француске окупације Велики Наполеон окружио се био мудрим савјетницима, који су увидјели јединственост народа од Триглава до црногорских граница (до којих је допирао француски поглед) те су све ове земље биле сједињене у једно илирско краљевство са словенским облицима.

Француску је наслиједила Аустрија, која је најприје кувала са германизацијом ових крајева, а када је увидјела да од тога неће бити ништа, тада је успоставила *status quo ante*. За вријеме владавине Млечића почела је штитити талијанске елементе, дала сву власт Талијанима у руке, а јадан је народ постао бесправно робље.

Као што у Далмацији, тако и у Истри, аустријска је влада подржавала талијанство у свим гранама државнога живота. Те су прилике кобно утицале на наш народ те се он стао однарођивати. Бог сами знаде колико се хиљада Хрвата и Словенаца тим начином претворило у Талијане, и данас су потомци таквих Талијана — створених од Аустрије — најжешћи непријатељи нас свјесних Хрвата и Словенаца, покрај оне: „Гори потурица од Турчина“.

Требало је силне борбе да се даде живота нашем народу, да се спасе од очигледне народне пропасти.

Први почетак данашње народне борбе почиње у Истри за вријеме католичког бискупа Добриле, чију смо стогодишњицу славили лањске године. Добрила, присто сеоско дјете, дигнуо се великим својим умом, сиљном истрајношћу, до великог мјеста, те је сав свој утицај, сву моћ употребно у корист патричког својег народа. Први је он почео орати тврду народну ледину, те довикнуо народним непријатељима: „Знајте да мој народ спава — али ко спава тај умро није“. Талијани су несметано држали заробљен наш народ, који је само мјестимиче имао у цркви нешто сачувану његову старину — поименце у крчкој бискупцији, у којој се и данас, под мудрог управом бискупа Махића, чврсто држи народно-вјерски аманет католичких Хрвата, глаголица, наиме употреба старословенскога литургијскога језика.

До године 1907. имали су истарски Хрвати и Словенци — према већина пучанства — само 9 заступника у земалској сабору а Талијани — једна трећина пучанства — имали су их 21!

Након станих народних побједа године 1907. кад се изабрало први пут народне заступнике — сабор на темељу свеопштег права гласа, морала је настати мала промјена у изборном зем. закону. Према и та промјена не одговара духу времена, јер признаје привилегијаних корпорација, ипак смо ми Хрвати и Словенци добили 19 заступника а Талијани 25. Доћи ће вријеме кад ће и та уметне већина талијанских заступника пасти, та ће се Истра, понут посестрима Далмације, ријешити талијанске прекопи, која јој немили штети и пречи народном развићу и напредку. Талијани то добро виде и зато у задње доба употребљују свако средство, само да продуже живот. Продужити могу за неко вријеме своју прекопи, али на концу коначна истина побјеђује, јер свака сила за времена.

Једна трећина Талијана у Истри — по статистици, а у истини много мање — имаде 3 средње школе гимназије, а сада се снује и четврта; док смо ми Хрвати тешком муком добили прије 15 година једну једину хрватску гимназију у Пазини а пар година имадемо и другу нижу гимназију у Волоском, хвала заузимљивости хрватске општине Волоско — Опатија, која је сама на својим леђима издржавала Поморских школа, које такођер спадају у ред средњих школа, имаду Талијани једну у Истри а близу им је и она у Трсту, док ми Хрвати и Словенци немамо ни једне!

Што пак да речемо о тешком питању пучких школа! До 17 хиљада имаде хрватске и словенске дјеце, која немају школе или ако је имају та је у туђем им језику. Да се тој невољи донекле доскопи основани су истарски родољуби, на челу им нар. заступник Др. М. Лагиња благопокојни др. Витезић и други, прије 20 година школску Дружбу Св. Ђирила и Метода. Наша се Дружба са малим својим средствима мора борити с једне стране против владе и покрајине, које свуда штите и шире талијанске и њемачке школе, с друге стране, као да још то није доста, имаде се сиромашна Дружба борити против богатих талијанских и њемачких школских друштава, која троше на стотине хиљада круна на годину за црну сврху однарођивања хрватске и словеначке истарске дјеце. Ипак наша дружба учинила је до сада чудеса, јер је сврха њезина племенита, света, а сврха противника опака, црна, те такав рад противнички не може имати бољега благослова.

Државни и покрајински уреди су већином сви у рукама Талијана, те се наш народ мора ноктима и зубима борити за најједноставније његове правичне у језиковном погледу. Мора се борити зато, да се на примјер, чиновник, који је постављен да служи луку, удостоји с на-

шим човјеком говорити у хрватском језику кад му тај наш човјек плаћа тежки порез за државу и покрајину!

Истарски сабор не ради већ скоро три године дана. Пристала би саборска нађина и земаљски одбор на отварање сабора али под увјетом да се хрватски и словенски народни заступници одреку својега језиковнога права, да почине право народно самоубиство — што таква они неће никада учинити. Влада која све ово види, која добро разумије да се од стране Италијана крше темељни закони монархије, те би морала праведном руком успоставити ред и закон — та се влада не маче. А добро знамо и зашто!

Угаци су извана! Ето тајна, ето кључ владиног поступања у Истри и уопште и цијелом југославенском југу.

Угаци извана су они који одређују истарске прилике. Ми смо амо жртве тројнога савеза.

Мјера патња Хрвата и уопште свих јужних Словена у Истри и осталим земаљама под Хабсбуршком монархијом је препуна.

Кад се ријеши праведно велико југословенско питање сва би остала питања нишла одмах своје логично ријешење.

Пазин, 22. новембра 1913. г.

Анте Беланић

Погрешке аустријске дипломатије

Бечки лист „Цајт“ набраја ове погрешке аустријске дипломатије:

1. Основна грешка наше спољашње политике биле су рђаве информације. Аустро-Угарска дипломатија очевидно није знала ништа о спремању балканског савеза. Необавијештена била је и војна управа о војним спремама на Балкану. Није знала за потпуну реорганизацију српске и грчке војске, већ је држала да је добро оружана само бугарска војска. Међутим, Русија је била о свему обавијештена.

2. Отуд је појмљива грешка грофа Берхтолда, кад је у августу 1912. повео међу силама такозвани разговор о Балкану. То је на Балкански Савез djelовао као угарак, бачен у буре барута.

3. Трећа грешка била је престанак аустро-угарске дипломатије на формулу Пенкареа, којој је садржај, да велике силе изјаве да ће чувати status quo на Балкану, па ма како испало рат. Ту формулу измислио је Сазонов, руски министар спољашњих послова, а на коју је тадашњи француски министар иностраних дјела ставио свој потпис, Пенкаре, да покрије сумњиви постанак. Све је то било срачунао да Аустро-Угарску одврати од сваке акције. Чим би утврђена побједа балканских држава, Русија диже маску, формулу прогласише за неостварљиву и Сазонов признаде шпички, да је он аутор формуле, којој је једини циљ био да брани балканске државе од упливања Аустро-Угарске.

4. Аустро-угарска влада ућукала се блефом руске пробне мобилизације. Наша влада гонила је нојеву политику и секционни шеф Викенбург изјави безазлено у октобру у делегацијама, да је та пробна мобилизација била у час царева боравка у руској Пољској.

5. Аустро-Угарска имала је пачина да спречи рат или бар да себи осигура ратни плијен.

6. Наша дипломатија требала је да на вријеме обавијести савезнике, да не дирају у Арбанију.

7. Грешка је била мисија принца Хеонлоа код цара Николе. Она је пропала и тумачена као нов доказ слабости.

ПОДЛИСТАК

Vladimir Ćerina: Janko Polić Kamov¹⁾

То што су умјетници захваљујући великом срцу, што су необично тежки свом необичном, ненормалном мозгу.

Необичан мозак стеклоше баш тиме, што нијесу имали програма, кад су радиле. Они су радили по нагону, и њихов је нагон био рад. Рад без програма. — Рад вјечни. Енергија која се састоји у том, што, «кад се сруши десет снова, стварају једанаест». И таким радом у том енергијом осјећања потребе рада, енергијом осјећања и импресије стеклоше много и зовољене, узвишете се у све што је лијено. Полић као Ломброзо и Краљевич и Черина као они узвишете у хроничном нагону један другог и заносе се: Краљевич је заносио Полића у будућности јер је Полић саставио дио његов. Полић је волио Черину јер је у Полићу виши Черина и т. д.

И тако су они заносили и њих су заносили. Stendhal, Ch. Baudelaire, Papiñi, Достојевски, Черинишеви, Mallarmé, Матон, Дуцић, Ломброзо, Равић, М. Митриновић,

¹⁾ Издање Ђ. Трбајевића, Ријека 1913.

8. Румунија је отуђена од монархије због држања наше дипломатије на петроградској салистријској конференцији.

9. Пораз Бугарске пораз је аустро-угарске дипломатије.

10. Ми се поново исприсио пред Румунијом захтјевом ревизије букурешког мира.

11. Основна грешка наше дипломатије била је стално помагање Бугарске.

12. Наше покровитељство приликом стварања Арбаније изазва појачање непријатељства Србије и од Грчке учини новог противника.

13. Наша дипломатија пропусти да придобије за се важне државе Румунију, Србију и Грчку, пошто је гријешила у свим етапама (развојима) балканске кризе.

14. Бесциљне мобилизације за балканске кризе схваћене су испрва као знак наших ратних намјера, а послје, кад се показа њихова бесциљност, као даљи доказ наше слабости. Оне учинише, да више неможе изазвати утисак у Европи чак ни звецкањем сабље.

Важне политичке вијести

„Берлинер Пресцентрал“ јавља из руског извора, да су се бугарски краљ Фердинанд и бечки двор међусобно отуђили, што се првјенствено може довести у везу са интервенцијом цара Вилхелма приликом посјете његове престолонашљеднику надвојводи Фрањи Фердинанду у Конопишту и цару Фрањем Јосифу у Бечу, јер је цар Вилхелм осујетио старање и тежњу краља Фердинанда за ревизијом букурешког уговора о миру. Цар Вилхелм је то учинио у интересу Грчке и Румуније.

Греј предложиће силама границу јужне Арбаније са малим исправкама, како је то предложио енглески делегат.

Тројни Споразум неће пристати да већина одлучује у контролној комисији у Валони из разлога, што би Тројни Савез са арбанским делегатом увијек имао већину.

Владар Арбаније биће принц Вид, то је већ стално. Али још није сигурно, какву ће титулу имати. Из Беча јављају, да се у арбанским круговима — зна се који су то кругови — већ јављају идеје, да владар има титулу краља, да не би изгледао нижи од владара сусједне Црне Горе, која веле ти „кругови“, има двапут мање становника од Арбаније. Али та жеља по свој прилици се „арбанским круговима“ неће испунити, јер на то свакако неће пристати силе Тројнога Споразума. — У осталом, то би био чудан краљ, кад ће за првих десет година имати туторство интернационалне контролне комисије.

Пријестоница будућег владара биће у прво вријеме Валона; у том су сложне Аустро-Угарска и Италија. Касније ће владар сам одлу-

Скерлић, С. Пандуровић, М. Марјановић и многи, многи ријетки други са срцем и мозгом. То да се узонаду могло је бити само радом без програма умјетничким, ради умјетности. Они раде, али не њихово знањем. Траже што је лијено и што заносети могу, а остало одбацују; етици им не требају. «Нагомилавање ће се све мање и мање ематрати као некакав рад. Томе поелу даће се право име терет. Пже рад даће се стварању, одвајању непотребних детаља, што ствара онај узвишени напор мисли.» (Жил Пајо Вапелтање воље II).

И њихова је мисао јака, њихове идеје крешке, а стил не баналан, пуи хармоније и онда, кад овладава «игра ријечима». Због тога се не љутимо на г. Черину, кад на 125. стр. пишемо и израз «васмир». Лојално припајем, да као нефилолог не могу утврдити, да се ово не може наћи у нашој чаробној филологији, али, пошто је за мене нов и сматрај га еквивалент, реродно бих се на г. Черину за ту стилску авантуру, кад баш она ову реченицу не би чинила звучнијом и цјелоу композицијом у том нареду блажом и милијом. И зашто да се онда њему г. Черини, не опрости, што по гдједже просега копира Матоша или Митриновића, па и онда кад то не уради одвећ духовито. Г. Черина

чити, да ли ће и куда ће пријестоницу пренијети. Држи се, да ће зато бити најпогоднији Елбасан.

По истим вијестима Арбанија ће добити и зајам од 25 до 30 милијона, и то као помоћ од великих сила, онако, као што је обећано Црној Гори. — Некоје аустријске и талијанске банке (Wiener Bankverein и миланска Banca commerciale) спремне су дати Арбанији на тај зајам предујам.

Бечки лист „Montagevue“ јавља, да је из врло добро обавјештених кругова добио вијест, да абдикација краља Фердинанда предстоји поред свих званичних демантија. И аудијенција краља Фердинанда код цара и краља Фрање Јосифа и најновија посјета министра Генацијева у Бечу стоје у најнепосреднијој вези са абдикацијом.

У аудијенцији код аустро-угарског монарха чује се, да је краљ Фердинанд — који је ту аудијенцију тражио још од љетос — био врло узбуђен. — У конференцији с министром Генацијевог чује се, да је министар краљу рекао, да сви бугарски прваци без разлике странака желе, да краљ остане на пријестолу, јер би ушљед абдикације настали унутрашњи заплети у Бугарској. — Краљ је на то одговорио, да читав бугарски народ и послје свега, што се догодило, и то сад још више, него прије жели приближење Русији, а он, краљ, увиђа, да је то у противности са правим интересима Бугарске. — Ипак коначну одлуку још краљ није дао.

Привредне прилике Црне Горе

Под горњим насловом доноси лист угарских подузимача и занатлија овај чланак:

„И иначе несрећене финансије Црне Горе балкански је рат још више замрсио, па и освојени крајеви те мале државе само још повећана у њене финансиске неприлике. Држава има само неексплоатисаних блага, а државни су приходи тако мали, да се и у буџету који се колеба око 4 милиона круна, једва може да установи равнотежа. Али сада најау на терет буџета осим текућих издатака за одржање државе, на 5—8 мил. круна издатак унутрашња за набавке у вријеме рата; 2 милијона палирног новца, које је влада издала без покрива; потраживање Societa italiana di Antivari, заснувана Бар—Вир—Пазарске жељезничке пруге и пловидбе на Скадарском Језеру, за подвозне трошкове, док је трајао рат; опскрбљивање ратника и удовица и сирочади погинулих; оштета оним земљорадницима и сточарима, који су за вријеме рата приморани били да занемаре своје њиве и стоку, и назад осим надохуне ратне опреме још и допуну многих државних потреба.

Истана је да ће прилици освојених крајева по свој прилици Црној Гори припасти (већ сад припао — пр. Ур.) један дио Новоназарског Санџака, даље Пљевље, Беране, Пећ и Ђаковица са околи-

употребљава и, пр. на два мјеста (стр. 104. и 113.) израз «салгоморталишћуи» (тако грубо), па кога сам навишо у једном Митриповићевом eseју из Рима у оногодњишем «Сри. Книж. Гласнику».

То, што су се узонали, па заносели и асимиловали људи аномалних душа, погулат је и импресионала и експресионала, анализе и аутоанализе: свега што виде и по свему што прочитају. То је тај психолошки магнет, којему је жртва тачка аутоанализа.

Читамо великани, асоцирамо их са собом, себе аналишемо и психологујемо постепено и поступно. Аутоанализе Ломброзо, чита га Полић, радећи него што и он, овога критикује Черина, и поематра, даје рачуна себи о себи и другима, и даје нам овако дјело. Ово је умјетност. Та нова умјетност, која је сва и цијела импресија и експресија. «Импресионистички се критичар не држи сачињено једног умјетничког дјела или једног умјетника, него и сам даје једно умјетничко дјело, себе умјетника, своју личну умјетност и своје личне умјетничке изворе». Најочигледније је, кад се о нечем нише и кад се у једно то нешто пише. А шта би могла бити умјетност друго, до очигледност? Очигледност модела, осјећаја, импресије, душевног покре-

ном, ушљед чега ће њен простор бити већи са 80%, а број становништва ће јој се удвостручити. Још је важније, што је велики дио тих крајева, а нарочито долина Дрима, веома плодна. Само што се тражи велика инвестиција, да се ти крајеви учине плододносима: треба градити путеве, можда и жељезнице, треба организовати управу, зидати школе, и једва ће се моћи ћутке пријећи преко неких основних здравствених и правосудних уређења у тима сада сасвим занемареним, шта више за вријеме рата опустошеним крајевима. Поред тога у интересу равнотеже међу балканским државама са гледишта цијеле Европе жељети треба да Црна Гора располаже са довољном и добро опремљеном војском.

Не смије се заборавити да се становништво у Црној Гори повећава са неколико стотина хиљада муслимана, који ће временом по свој прилици бити вјерни грађани својој новој домовини. И заокружење нове Арбаније једва да ће ићи сасвим глатко, и на граници једва да ће моћи проћи покатак и без мијешања оружја. Те задаће неће Црна Гора моћи да ријеша са својом садашњом војском, за то је потребна редовна, стална војска, а то ће јавно оптерећити државни буџет, па ма војска износила само и 20 000 пушака.

Црној Гори је дакле на први мах неодложно потребан зајам од 30 милиона червеза, а да тој га набаве ставили су у изглед већ на лондонској конференцији. Од тога зајма су већ Banque de Paris и миланска Banca Commerciale милион ликвидовале цетињској влади. Али тај зајам неће моћи задовољити државне потребе и Црна Гора ће најдаље за 1½—2 године наново морати да се користи европским новчаним тргом ради новог повећег зајма.

Нас у Угарској се без сумње поближе тиче при државним потребама могућност јавно-господарског развитка земље, који даје широко поље за рад подузимача из Угарске, с друге стране пак, са тијем у вези отвара изгледе за веће извозе у том правцу.

Црногорска влада јавно наглашава да је вољна из све своје снаге помагати сваку грану везе јавног газдинства са иностранством. У земљи је веома много великих шума, чије дрво би се могло веома тино спуштати низ Скадарско Језеро и Бојану. Нарочито у околини Берана има богатих слојева угља и бакарне руде, а њихово искоришћавање и оснивање разних индустријских подухвата олакшале би богате до сада са свијем неупотребљиве водене силе. И земљорадња је у земљи способна за развике; осим сијања пшенице, ражи, кукуруза, проса, могао би се тамо одомашити и дуван, репица, а иза регулисања Скадарског Језера на равници богатој водом и ширини, Исцвињањем мочварне обале Скадарског Језера могло би се снасти за земљорадњу 25—30 милиона хектара површине.

Наравно мала држава не располаже не само довољним материјалним средствима, па и потребном техничком опремом, да може искористити та и друга своја блага. Већ се јављају тамо њемачки, талијански, руски, нидерландски подузимачи, да себи обезбиједв природна блага, која се сад тамо још могу добити у бесцење, штавише, налази се већ и аустријских пудилаца, само од стране Угарске не показује се ни најмање интереса. А из Француске поинако је тај план, да образују међународну конзорцију, да изашле ради проучавања на лицу мјеста једно повјеренство састављено од финансиера, националних економија и мјерника.

та, маште, сенсуа и идеја! Ова пошљедња спада нарочито у област стилске. Ту г. Черина одлично успјева. Дискретна недошљедност, апсурд, музика вибрирана ријетких израза, еклатност необичних конструкција, контрасти и не мали дају његовој прози неку фини кречину наслијебену и примљену као и све од боговеког Краљевича, у стилу авантуристичког Матоша и Митриновића, па од (како га Матон назива) метафизичарског М. Марјановића и паинок од Черинићког Полића. Таквим се је мајетором г. Черина показао осим у својим многим фелетонима, критикама и есејима у «Босанској Вили» и по разним новинама, осим у свом «Београду без маске» још и у оној импресионистичкој критици. «Ја се не играм ријечима, нити сам роб пародокса», а онда на страни 170. овог онаково дефиницање: «Аномално је у умјетности оно, што ствара хармонију дисхармоније у хармонији», затим: «Прва аномална умјетност је ред перада у умјетности», и још на безброј мјеста демантовање себе у напријед није ништа друго, до ред перада, то је парадокс у чињењу, то је хармонија дисхармоније у хармонији, то је аномална умјетност: умјетност душе аномалне и умјетност јаког књижевног мозга.

Г. Черина се не задржала на сјмом По-

Осуда Аустрије од Аустријанаца

Ономад је на генералној скупуштини савеза аустријских индустријалаца предсједник скупуштине, Фертер, говорио је и о својој политици, те између осталог рекао, да се мора признати, да је доста несрећно од стране министарства својних послова инспирисана кампања аустро-угарске штампе. Она је увеличавала страх од рата и опасности, увекла Аустрију у балканске немире, те приказујући вјероватно то гдје коју епизоду Прохаскиних афера, она је вјештачким начином стварала ратне опасности, чиме је само настала још већа поштиштеност у привредном животу. Ми не добисмо ни једног новог пријатеља, а старе смо изгубили, а то није ни мало радосна чињеница за нашу индустрију, да ли ћемо се пак због оних огромних трошкова који иду у милијарде, а које је директно, или индиректно поднијела наша народна привреда, моћи задовољити и утјешити Арбанијом, то ће најбоље показати будућност.

Пријесто под најам

„Лидове Новине“ пишу: „О унутрашњој ситуацији у Бугарској проносе се чудновати гласови, као што свједочи горњи натпис који је био, по француским листовима, прилијепљен на краљевској палати у Софији. Ови су гласови, можда, већином неистинити, али у главном, то су озбиљна факта. Оправдано незадовољство бугарског народа с владом и владом отима све више мах, јер су оба чиниоца довела народ до — букурешког мира. Да има у овим гласовима прилична количина истине, показује начин, којим се служи влада, да би придобила за се јавно мишљење. Ради тога управља се по рјечима бившег министра унутрашњих послова Петрова, који је пред изборима за Собрание изјавио својим бирачима: „Добићу побједу на изборима с вама и без вас, али ако не будете гласали за владу, видећете, шта ће бити“, показавши им песницу. Влада се служи свима могућим средствима да би стекла моћ у земљи и што више својих посланика.

Ради тога задржава изборне листиће, пријети лицима туђих народности протјеравањем, ако не буду гласали за владу, напојницама кукује гласаче, шаље лицима опозиционих странака пријетећа писма, које потписује македонски комитет. Тако је добио Дананлиев, који је саставио тужбу против генерала Савова и министра Генадиева, писмо садржине: „На јучерашњој тајној сједници македонског комитета одлучено је да се смакнеш. Тужбу против наших првака диктовао је теби руски консул и написана је ради тога да се компромитује Бугарска и њени најбољи генерали“. Војне команде шаљу општинским старјешинама тајне наредбе ове садржине: „Достављено нам је, да војници, који се враћају у грађански живот, критикују владу, генералне штабове, министре и друге чиниоце, који су судјеловали у рату. Ако се когод буде нашао у вашој општини, који би говорио против јавних владиних органа, смјеста га

лићу, ни на самом себи, он не говори ни о самој души (пошто ни Полић у својим психолошко-аналитичким стварима није имао мјере), јер је он (и Черина) књижевник, и то књижевник фељтониста. Нека врта енциклопедисте, како негде сам каже. Књижевник, који треба да зна више и од илустрациона и од сликара и од вајара и више од све тројице заједно. Он треба да најинтензивније живи свој живот и да се најдубље увлачи у гуђе животе» (S. P. Saputnici J. Sekuličeve. „Н. Pokret“) Он је то још боље показао и у „Биограду без маске“, гдје је изио најинтензивније и најдискретније биоградско у биоградском животу, а у коме је он активно учествовао. «Имати у снагу пуни буџетар, ући, срнути, дакле, у животни мир и колуплет са плаћеном узаницом није ни мало тешко; имати попор и васељену у души, сунце, саблас и накао у мозгу, то је тек ријеткима и изабраним дано. То зна г. Черина и осјећа у себи трупац васељене, коју је нашао и умно добио. Није му то од природе, већ је то стекао. Од природе има он срце и душу, а мозак је Полић стекао, у ријетку и изабрану животу.» То ради и г. Черина и то стоји напора, муке, душе, које пате, и налазе у патњи један риједан ужитак, у гладовању увесељене, могу да

хапсите и протоколом спроведите војној команди“. Преврат и револуциони покрет јача свакога часа и влада позива своје присталице да врше стражу.

Писали смо већ о њеном раду у Бечу, у који се умишљао и сам цар Фердинанд. Шта је било уговорено у Шенбруну није познато, али нагађања, која се са свију страна чују, слажу се у томе да је ревизија букурешког мира потребна па макар и по цијену крвопролића. О чему се могло у Бечу преговарати, показује мала аналогја. Аустрија је већ једном имала тајну конвенцију с Бугарском, чија се ексистенција објелоданила за вријеме анексије.

Уговор је био закључен прије 15 година за владе Стамбуловиста, дакле овакве владе, каква сада управља судбином Бугарске. Бугарски лист „Роботнически Вјесник“ изио је текст овог тајног уговора, чије су неке одредбе веома занимљиве и значајне и за ово узрујано вријеме. Трећи члан овог уговора гласи: „Књаз бугарски и његова влада продужиће и предузетим мјерама ради истребељања и уништења руско-православног и панславистичког утицаја у Бугарској. Аустрија пак са своје стране сатираће српску пропаганду којој је сврха стварање Велике Србије или Југословенске Федерације, тако да интереси његова царског височанства књаза Фердинанда и његове династије неће претрпјети никакву штету на Балкану. У четвртном члану обје државе дијеле међу собом интересне сфере на Балкану: Бугарској припада Једрени и источна Македонија, Аустро-Угарској новопазарски санџак, косовски вилајет, Албанија и западна Македонија, која обухвата вардарску долину са Солунском и полуострвом Халкидиком. У петом члану обећавају обје државе једна другој потпору у случају анектована Босне и Херцеговине и проглашења независности Бугарске. У шестом се члану обећавају Бугарска, да неће с другим државама успостављивати никакав савез без знања свог аустро-угарског савезника; даље да неће са Србијом и Румунијом закључити никакву политичку и војну конвенцију нити трговинско-царински савез. Аустро-Угарска се обавезала да призна царску титулу књаза Фердинанду и његовим наслједницима, шта више да се и побрине, како би ту титулу и друге државе признале. Седми члан углављује строги неутралитет Бугарске у случају ако Аустро-Угарска објави рат Русији или Црној Гори. Аустро-Угарска неће онег допустити да Русија притисне који крај Бугарске. У овом члану обавезује се Аустро-Угарска у случају да Бугарска буде нападнута од Турске, да ће ући у Стару Србију, Арбанију и Македонију. Десети члан гласи: У случају да се распадне отоманско царство, Аустро-Угарска посјетиће новопазарски санџак, Стару Србију, Арбанију и западну Македонију са Солунском и полуострвом Халкидиком. Бугарска ће посјети источну Македонију с једренским вилајетом. Далека одредба гласи: Ако Србија предузме напад на Аустро-Угарску, бугарска армија мора посјети Пирот и Ниш. Ако ли Србија нападне на Бугарску, аустро-угарска војска посјетиће Биоград и Крагујевац. Покаже ли се неизбежна потреба да се Србија подијели, Аустро-Угарској принашће западна Србија од Дрине до Мораве, заједно с Нишем и Пожаревцом. Бугарска пак уз припомоћ Аустро-Угарске има да заузме Источну Србију без Ниша и његове околине.

Уговор је био потписан 20. маја 1898 год. на 15. година. Ове је године изтекао

стварају анархије, које су умјетничке. Мозгови, у којима је увијек вреће, а сталожења нема, који владу пеку нерву грозницу, могу да ураде оно, што је Полић могао и само такви могу за Полића и за себе да онако пишу, као што је г. Черина урадио. Само што је Полић грандиозна потенција г. Черине. Шта је Полић у мотиву у композицији, то је г. Черина само у композицији. Слабији је у срцу и нормалнији је у мозгу. А и он је непоразан, као и Полић, као и други у негом значењу, јер је нов, јер је оригиналан у неоригиналности (да се послужим његовим језиком, у колико је његов.)

Код њега као и код Полића «осим језика, који гдјегдје није најбољи, ми нећемо ништа наћи, што би и слутило дао, да је хрватски писац» (тек што код њега додирљив начин, како излаже идеје, а Полић је био и приповиједач.)

«Полић бијаше некономичан, грозничав у писању» — г. Черина је још уз то по гдјегдје и многогдје неопрезан и невјешт.

Цетиње, у новембру 1913.

С. Цамоња.

дакле рок, ну све илузије, које су истичале из њега, дефинитивно су сахрањене побједама задобивеним над Турцима. И овај уговор, који је изгубио већ своју вриједност, пружа занимљив поглед у закулисје бечко-бугарских садашњих тежњи.

Како је у Арбанији

Неки Нијемац из Валоне пише „Франкфуртским Новинама“, како у читавој Арбанији влада велика утученост. Становништву пријети глад. Цијене меса и хране су претјерано велике. Стоке за клање је врло мало, а како су границе затворене, невоља је сваки даном све већа. Уз то су врло многи све што су имали потрошили за вријеме рата, те су сада остали без игде ичега. У земљи има преко 80 хиљада бескућника, који немају ама ничега. Влада тим бескућницима даје бесплатно земље и грађе, да слупају кућерке, али нема ни новца ни хране. Ти бескућници научили су живјети од плаћке, али сада немају више кога да плаћкају. Арбански „политичари“ гледају свој спас у будућности у сједињењу са Бугарском, која има отприлике исте интересе као и Арбанија(!).

Дневник

Краљичина болест. Болест Њевог Величанства Краљице Милене окренула је на боље.

Министарске вијести. Г. Петар Пламенац, министар иностраних дјела, отпутовао је јутрос на краће одсуство у иностранство. У дужности ће га до повратка заступати предсједник Краљ. Владе г. бригадир сердар Ј. Вукотић.

Дипломатске вијести. Г. д-р Гавриловић, посланик Србије, отпутовао је ради одмора на одсуство у иностранство. Послове посланства вршиће до његова повратка секретар г. Т. Поповић.

Нове сплетке. У бечкој „Н. Сл. Преси“ подметнут је неки енглески дописник из Скадра да напише масу неистина о стању у Арбанији особито у скадарској Малесији. Ту се, на вјешт начин, помало намигује и на рад међународне комисије на црногорско-арбанашкој граници, говори се о „неправди“, која је учињена Арбанији а Црној Гори да је тобоже преиравно. Сврха је да се унапријед том „неправдом“ оправда евентуални нови напад на нашу границу, којем ће извршиоци бити они заведени сиромаси по планинама, а творци знамо већ који... Само можемо им рећи, да нема више ни једног њиховог лукавства, ни једне вражбине, којој се неће одмах ући у траг.

Лијепо вријеме. Јутрос је освајано лијеп и ведар дан. Јак сјеверни вјетар рашчистио је ваздух.

Разне вијести

Румунија и Русија. На ручку даваном у част руске мисије краљ Карол је у својој здравници рекао ово: Ваше присуство ми доказује задовољство у толико веће што ми даје пријатну прилику да поново изразим увјерење искренога поштовања, које гајим према нашем узвишеном суверену, као год и живу симпатију према његовој храброј војсци са којом ме вежу толике драге везе и успомене.

Аустријске војне мјере. У војној комисији у делегацијама угарским г. Кробоћин, министар војни, дао је изјаву о мјерама које је предузела војна администрација за вријеме балканске кризе. Министар са задовољством констатује, да су ове мјере, ма како да су биле тешке, биле извршене беспријекорно. Министар топло захваљује народу као и обијема владама. Министар подсећа на предузете мјере у пошљедње вријеме, како од великих сила тако и од балканских држава, којима је циљ појачање војне снаге што је имало за пошљедицу да и монархија предузме све потребно како би војнички положај према нашим сусједима остао достојанствен и да се наша савезничка вриједност не би умањила. Сем тога накнадни кредити, изазвани изванредним мјерама, биће потпуно изравнати. Будет садржи дјелимичне кредите зарад остварења програма организације за неколико година. Ријеч је о увећану ефектива и нових формација, нарочито у

граничним областима како би у критичним тренутцима наше трупе биле у стању да испуне своју дужност у колико је то само могуће са својим ефективима у мирно доба и како би могле предуприједити све политичке умшљаје које повлаче нарочите мјере, које тешко падају на народ и финансије.

Улога Румуније. Румунска полуслужбена „Политика“ изјављује поводом изјаве у турској штампи о улози Румуније у грчко-турском сукобу: Неповољно писање турске штампе потиче од рђавог схватања прилика у којима је Румунија случајном интервенцијом г. Јонеску могла послужити закључењу мира. Румунија не тежи да игра улогу жандарма. Утврђен је факт да су се Турска и Грчка биле споразумјеле о главним питањима и да је било остало да се расправе само неколико питања споредног значаја, у којима је г. Јонеску успио да се дође до споразума. Румунија је имала ту срећу да буде на лицу места у психолошком тренутку за сарадњу на довршењу дјела мира. Међутим не може се рећи да се Румунија докопала улоге, која би била погодна да изазове неповјерење. Лијеп успјех Румуније и добре услуге г. Јонеску никад неће учинити да изгубимо главу о улози коју играмо.

Бугари демантују. Бугарска Агенција изјављује, да је апсолутно неоснован глас о закључењу војне конвенције између Бугарске и Аустро-Угарске.

Италија и Турска. Из Цариграда јављају „Журналу де Деба“, како се проносе гласови да Италија преговара са Турском да узме под закуп једно или два острва, као што је Енглеска учинила са Кипром 1878. године. У Риму се надају да ће овом формулом лакше придобити силе. У замјену за то Италија би обећала да ће потпомогати Турску кад се буде рјешавало питање о јејегским острвима и да би учинила знатне олакшице и да би чак поклонила два ратна брода за турску флоту.

Шта је тражио у Лондону. „Цаит“ тврди, да је престолонаслједник надвојвода Фрањо Фердинанд рад, да у Лондону регулише питање о команди у Скадру. Његов је предлог, измјенично, тако да сваког мјесеца команда пређе на официре друге велике силе и то по азбучном реду.

Неће у Париз. Из Беча јављају: Овдје се побија вјест, да ће престолонаслједник надвојвода Фрањо Фердинанд свратити инкогнито у Париз да посјети предсједника Поенкареа ради припреме за Поенкареову посјету у Бечу.

Изјава Коковцева. У „Матену“ је публикована изјава руског министра предсједника Коковцева, прије по што је кренуо из Париза за Берлин. Изјава гласи: На дан мога одласка ја се радујем што могу изјавити, да сам констатовао потпуно сагласност у свима питањима, која интересују оба савезничка народа и да везе између наших земаља нису биле никада тјешње ни интимније него данас.

Шибеник ратно пристаниште. Поморска управа је закључила, да Шибеник постане тачка ослонаца за флоту аустро-угарске морнарице. У Шибенику је постављена окружна поморска команда.

Румунски зајам у Лондону. Из Лондона јављају: Преко очекивања она партија румунског зајма што је изложена била јавно уписанију у Лондону 50 милиона динара потпуно је уписана и то одмах истога дана кад је отворена. Ово се сматра као нов доказ, да је у Енглеској оживјело интересовање за привредну регенерацију балканских земаља, као и доказ да је уз политички престиж ојачао и јавни кредит Румуније.

Коковцев у Берлину. Више берлинских листова публикују један интервју г. Коковцева. Он констатује, да се политичка ситуација јако сталожавна и изражава наду да ће то пошустање продужити и да Европа иде у сусрет временима мира и спокојства. — Како доноси „Локаландајгер“ г. Коковцев је рекао: тешкоће око албанског питања, које не долазе искључиво од стране Грка, на путу су да буду отклоњене. Могуће је да ће енглески предлог послужити као средство да измири разнолике погледе и жеље. Што се тиче ревизије лондонских одлука, о томе није никад озбиљно говорено, у сваком случају Русија није потргла ово питање. Оно што је постигнуто у Лондону послједице дугога рада не треба да буде стављено у питање, иначе арбански проблем неће никад бити ријешен и дао би ма којој од сила прилику да излази са новим предлозима о ревизији. Савезничка база за мирно регулисање свију актуелних питања. Кад би једна од сила манифестовала жељу да изађе из овога заједничког оквира и да води сопствену политику, такав би покушај не само био за жалост, јер се не би слагао са лондонским одлукама, него би био и опасан, пошто би поколебавао јединство великих сила које је тако тешко постигнуто.

Ушљед тога држање Аустрије, којој се доцније придружила Италија, није могло нанћи на одзив у Русији без резерве. Русија од двије године на овамо пролази кроз једну нервозну кризу која је у стању, да трговачки свијет доведе до крајњих граница неспокојства. Ушљед тога овако држање двију сила само је могло отежати њену нервну слабост како у политичком тако и у економском погледу. Тако држање требало би избјећи у колико је год то могуће. — Г. Коковцев је затим говорио о односима између Аустрије и Русије који су, како он драговољно тврди, последи његовог одласка из Русије у многоструку бољу, него што су били прошлех година. У Паризу он је са аустро-угарским амбасадором дискутовао питања која се тичу искључиво Аустрије и Русије. Овај разговор, под условом да је аустро-угарски амбасадор говорио у име своје владе, допринијеће да се разбистри ситуација између двије монархије. Том је приликом констатовано да Србија, у моменту када је хтјела да заузме албанску територију, није могла ни у једном тренутку рачунати на помоћ Русије и баш ушљед тога изолована акција аустро-угарске није могла бити сматрана од стране Русије довољно мотивисаном. У осталом у том питању штампа, као год и у другим питањима која се тичу Русије објавила је много нетачних ствари, чак и лажи. — У Берлинском „Таблату“ износи се како је г. Коковцев констатовано да су идеје руске и њемачке владе истовјетне односно реформама у Јерменској и додао је, да се Француска и Енглеска слажу у том питању са Русијом и Њемачком.

Телеграфски извјештаји

Устав у Хрватској

Будимпешта, 14. новембра.

Тиса, одговарајући у парламенту на интерпелацију о приликама у Хрватској, изјавио је, да ће се скоро укинути мјесто краљевског комесара, а да ће барон Скерлец бити именован баном Хрватске. — У исто вријеме биће наређени избори за хрватски сабор. — Бечки Кор. Биро.

Из Арбаније

Валона, 14. новембра.

Дед Цока, заступник председника владе у Љешу, дошао је овдје да се пожели члановима контролне комисије због дирања у туђе Есад-пашиних присталица, да тражи интервенцију и лијека томе од стране комисије. — Бечки Кор. Биро.

КЊИЖЕВНОСТ

Жена, календар са сликама за 1914. годину. Изашао је из штампе календар „Жена“ за 1914 г., који је уредила Милица Јаше Томића. Овај је календар наменен нарочито жењским женама, јер се у њему расправљају у јачој мјери, по у другим календарима, питања о здрављу, васпитању дјеце и домазлуку. А има забаве и за дјецу.

Од већих ствари споменуто „Прогната царица“ (историјска приповијетка из српско бугарског рата 1330. године); има pjesама, чланак Јаше Томића „Балкански рат 1912. и 1913.“; чланак д-ра Мите Лукића „Балкански рат и ријешање његовог питања“; чланак „Запирка матери и дјеце противу очевача“. Има приповијетка „Лисијен“, „Очев гроб“ (слика из Арбаније) од д-ра Стеве Иванића. Има за дјецу pjesма „Бож с мишем“ и приповијетка „Је ли глупав магарач“. Има чланака Десанке Плавшићеве и Милице Јаше Томића.

У биљешкама о друштвеним питањима, здрављу и домазлуку расправе: Како ће изгледати жена у будућности? — Маћеха — О глушцима моде. — О храни матери. — О храни мале дјеце. — О добу пријелазног стања код дјеце. — У чему су наше жене највећма заостале? — Отровна јела и т. д.

Слике у овогодишњем календару „Жена“ штампане су на финој, глаткој хартији и израђене у првим свијетским заводима. Има четири земљописне карте: Балканско Полуострво 1912. године. — Како изгледа Балканско Полуострво данас? — Србија и Црна Гора до 1912. године — И Србија и Црна Гора данас. „Жена“ је донијела у слици све балканске владаре, али и владарке. Осим тога је донијела „Жена“ слику нашљедника пријестоло Србије и нашљедника прије-

стола Црне Горе па и нашљедницу пријестоло пригорског. Осим тога је донијела слике чланова владе у Србији, који су за вријеме балканског рата стајали на челу Србије, а и њихових госпођа. зато, јер је живот човјеков везан са животом жене, па био он мако и ма шта. Уз слике чланова српске владе, донијела је „Жена“ и слику председника народне скупштине у Србији, Андре Николића, па и слику његове госпође. То нијесу групе, свака је слика засебна.

Има слика: Конференција мира у Букурешту. Разне слике из балканског рата. Има слика из најновијих арнаутских напада на Србију. — Има слика појединих жењкиња које су се нарочито истакле: † Љубица Путник, супруга војводе Путника. — Љубица Луковић, председница Кола Српских Сестара. — Кемпан Кат, председница Међународних Женских Друштава. — Ана Шау, женски свештеник.

Календар „Жена“ стаје 1 круну, 1 перпер. Препродавци добијају р-бат 33%, али поштарину сиоце они. Но ко поручи 1 комад, треба да пошаље 20 пара за поштарину.

„Нова Библиотека“ У Биограду је ових дана покренута „Нова Библиотека“ — популарно, јефтино издање одабраних дјела из свјестке књижевности. Књиге ће излазити полумјесечно. Свака књига ће бити за себе цјелина, а имаће 100—150 страна.

Прва књига „Капетанова књи“ од А. Пушкина изашла је из штампе и нашла на ванредан одзив тако, да се приређује и друго издање.

У сваком погледу солидно издање и јефтина цијена — књига 40 пара — учинили су да је ово једна од најпространијих књига у Србији. Да би то била и у свем Српству траже се повјереници који би свесрдно помогли овај корисни и симпатични покрет. Они имају за свој труд 25%. Моле се сви они, који би се хтјели примити повјереништва да се јаве на адресу: „Нова Библиотека“ Биоград, Коларчева ул. бр. 5.

Успомена генерала Стратимировића. Ова знаменита књига износи нам живот и јавни рад Ђорђа Стратимировића, који је био године 1848. председник главног одбора и врховни заповједник српске народне војске, а који је послје као политичар дуго дјеловао, борећи се за права српског народа у Аустро-угарској монархији. Његов је живот био тијесно скопчан са судбином нашег народа у другој половини прошлог столјећа, па зато су његове Успомене уједно и једна од наше историје. Сваки ће Србин ову књигу саосебити и задовољством читати, јер њу провијава идеални дух, који зачиња срца. — Стратимировић умро је у дубокој старости, концем године 1908. у Бечу. Успомене Стратимировићеве уредио је за штампу његов син Ђорђе, а издала их је сад штампарија „Адрија“ у Бечу (Wien, II., Jaborstrasse 52 B). Успоменама су додана многа интересна писма српских и хрватских одличних мужева, па и друга обилата и драгоцене историјска грађа. У књизи има два лика Стратимировићева: један из године 1848., као врховни војд српски. — а други као старац од осамдесет година. Књига је великог формата и има 350 страна; цијена јој је 5 круна или перпера.

Забавник

Женска љепота као јавна опасност. Прије више но 150 година побудиле су у Лондону три сестре Гурминг својом љепотом тако голему узбуђеност јавности, те нијесу смјеле појавити се на улици, а да се не би свијетина око њих сакупила и својим дивљењем праву узбуну проузрочила. Хорач Валпале овјеквјечно је такав један случај својим пртежом из год. 1751., а мало касније дознаје се, да је једну, најљепшу од тих трију жевојака, за шетње у парку Сан Џемс чувала војничка стража од радозиле и задивљене свијетине. Таква женска љепота, што одушеви читаве масе пука својом појавом, ријетка је дакако, но прије и послје сестара Гурминг било је сличних слушајева.

Тако је у новије доба била са своје славне љепоте позната грофица Кастиљоне, прва красотица другог француског царства. Кад је по први пута осванула на једној свечаности у Туљеријама, није сам цар Наполеон III. био дубоко погођен грофичином љепотом већ и сви присутни: гласбеници престадосе свирати, играчи стадоше као окамениени, а све очи бијашу непомично упрте у дивну жену, што се појавила. Касније се грофица Кастиљоне слично дешавало, не само у Француској, већ и у Лондону. Тако је на пр. године 1862. у опери изазвала позорност свега опћинства, тако те је представа на позорници била посвема заборављена. Истодобно са сестрама Гурминг није заостала љепота Фања Мучајева, па су њени

многобројни обожаваатељи морали удељавати око ње на улицама читаве кордонне, да је сачувају од навале радозилог људства.

Један енглески часопис, који чаврља о јавној опасности женске љепоте, прича необичне ствари о једној љепотици, која је у XVI. вијеку живјела у Тулузи. Гдје год би се у јавности показала, настаде права узбуна свијетине, па је само градско поглаварство морало подузети озбиљне мјере за њену сигурност. Утаначено је, да се она смеје недељно два пута, пригодно шетње, показати становништву, по маса гледалаца морала је с друге стране улице мирно гледати.

Љубавна чежња. — Филозоф Артур Шопенхауер вели о овој појави, што се вјечно јавља у срцима људи ово:

Љубавна чежња (химерос) којом су се без престанка забављали јесеници свих времена, да би је приказали у разним нијансама, па ипак нису исцрпијели предмет, шта више, нијесу били у стању ни да га довољно обраде, — та чежња, која уз посједовање извјесне жене доводи у везу представу бесконачног блаженства, а при помисли, да она неће бити његова, неизрецив бол, — та чежња и тај бол љубавни не могу да настану из потреба једнога краткотрајнога индивидуума; то је уздах духа врсте, који у овоме гледа да добије или изгуби незамјениво средство за своје циљеве, те због тога тако дубоко уздише. Само врста има бесконачан живот и због тога је подобна за бесконачне жеље, бесконачна задовољења уз бесконачне болове. Све је ово, дакле, затворено у узаном срцу једнога смртног: због тога није никакво чудно што му се чини, да ће му оно препући и што никаквог израза не може да нађе за слутњу, која га обузима, о бескрајној сласти или о бескрајном болу. Ово је, дакле, предмет за сву узвишену еротичну поезију, која се према томе пење у трансцендентне, надземалске мегалоре. Ово је тема Петаркнина, предмет Сен Проа, Вертера и Јакова Ортиса, који се без овога не би могли ни разумјети, ни објаснити. Јер оно бесконачно циљење љубљенога бића не може се оснивати на неким његовим духовним, уопште објективним, реалним предимствима већ и због тога, што она често нијесу љубавнику доста добро ни позната, као што је био случај са Петарком. Једино дух врсте у стању је да једним погледом оцијени, какву вриједност има она за њега и за његове циљеве. Велике страсти и настају обично на први поглед, јер „ко је икад љубио а да није љубио на први поглед?“ вели Шекспир.

Важно је у овоме погледу једно мјесто у 250 година знаменитом роману Guzman de Alfarache, од Матеа Алемана: Да се неко заљуби није потребно да прође много времена, да се премисли и да пробира, већ само то, да се код онога првог и јединог погледа сустрепу нека узамална погодност и слагање, или оно, што ми овдје у обичном животу обично називамо симпатијом крви, а на што обично нагони неки нарочити утицај звјезда. Р. II, S. III, с. 5. Према томе и губитак драгине, било сунарником или њеном смрћу, значи за страшно заљубљенога бол, који је већи од свих осталих; с тога што је он трансцендентан, пешто се он њега не тиче само као индивидуу, него га дира у његовој essentia aeterna, у животу врсте по чијој специјалној вољи и заповјести он и јест овлје. Одакле је љубомора тако пуна патње и гњева, а псвљачење заљубљенога највећа од свих жртава. — Један јунак стиди се свакога другог јадиковања, само не љубавног; зато што ту не јадикuje он, него врста. — У Калдероновој „Великој Зенобији“ има у другом чину једна сцена између Зенобије и Деспиуза, у којој овај каже:

„Небо! ти ме дакле љубиши?!
Зато бих ја дао стогину хиљада побједа,
Издао бих, и т. д.“

Бјелило и руменило. Обичај да се женске бијеле и румене, датира се из најстаријих времена. Тако кажу, да су још Јовине кћери употребљавале неки маз, који беше направљен од растока; а кад је краљ Јеху смотрио краљицу Изабелу са намазаним лицем на прозору, заповједио је да је баце доље. Из овога се види, да су се женске на истоку још у најстарија времена бијелиле и румениле. У њих су важиле велике црне очи од вајкада као нешто лијепо и кад би их што већим начиниле, мазале су свуд у наоколо трепавице. Осим тога знале су оне још и друга разна средства, да догјерају своју љепоту. Старам Грцима је било мазање лица познато још за пројског, јуначког доба. Па и стари Ниемци су употребљавали неку врсту масти, којом су људи и жене често мазали своју косу да буде црвена; и Римљани су се радо овом служили; цар Каракала, који беше Ниемцима наклољен, мазаше сам собом своју косу истом машћу.

Животиње и земљотрес. За потреса земље у Неапољу, год. 1805., почела су говеда, мало часака прије потреса рикати. Овце су блејале и покушавале се да побјегну из ограде, а неки пси пробудили су силом своје господаре. Ове појаве није тешко протумачити, особито код вулканских појава, које су проузроковане експлозијом гасова у унутрашњости. Римски писац Елијан, који је описао потрес, што је разорио Хелику, прича: када је, год. 373. пр. Хр. уздрмана Ахоја, пет дана прије пропасти Хелике, сви су мишеви, лисице, змије и друге животиње сличне врсте у великом множини нашле се на путу, који води у Кореју. Најнеоснији су, при таквим приликама, пси. У Месину, год. 1783., било је завијање њихово тако страшно, да су их људи морали убијати. И птице у зраку сподадне страх. За вријеме калабријскога потреса 1783. летјеле су оне у насколо и нијесу никакво хтјеле да се спусте на земљу. Год. 1857. преплашили су се у Алгиру славуји и друге пјевачице тако, да нијесу уопште вјерале дуже вријеме. Морске рибе, које живе иначе на дну мора, излазе за вријеме потреса на површину. Хумболт прича, да су крокодили, за вријеме потреса 1805., бјежали из ријеке Ориноко у шуму. — Докази, како животиње интензивно осјећају геолошке феномене.

Под папучом. Знамо да се изразом „стајати под папучом“ хоће да значи власт, надмоћ жене над мужем. Симболични тај значај папуче, или сандале, престар је. Код Индијанаца значи шиљање сандале покоравање дотичној особи, којој се сандала шаље. И код Грка и Римљана није био овај значај непознат. У Аристофановој једној комедији пријети жена папучом мужу. Код једног римског књижевника читамо о слици амора, са са сандалом о љеници, која носи натпис: „Jus meum alteri trado“. (Предајем своје право другоме). У Енглеској је и данас обичај погледјете, да, кад нови брачни пар улази у нови свој дом, жена баца папучу за својим мужем. Успије ли, да му стјера шепир с главе, то значи да ће муж „доћи под папучу“, т. ј. да ће потпасти под њену власт.

Изашао је из штампе: ОПШТИ ИМОВИНСКИ ЗАКОНИК ЗА КРАЉЕВИНУ ЦРНУ ГОРУ

НАЈНОВИЕ ДРЖАВНО ИЗДАЊЕ

Цијена 4 перпера
Може се добити у књијарницама: на Цетинју: В. Мартиновића, А. Рајнвајна; у Подгорици: Косте Кр. Станића, Рунда и Загоре, П. Вукотића и Комп.; у Никшићу: Ш. Г. Лаковића; у Колашину: Кујачића и Тошковића; Андријевици: Јована Шаровића.

ОГЛАСИ

МАРКО ДАКОВИЋ, адвокат, налази се с канцеларијом у Катунској улици бр. 112. п. п. бр. 54. 2—4

СКЛАДИШТЕ ДРВА ЗА ГРАЂУ

на велико — на мало

НАРЦИСО ДЕТОШ ЗЕЛЕНИКА (Бока Которска) ГЕНЕРАЛНО ЗАСТУПСТВО ЗА ЦРНУ ГОРУ НАЈБОЉЕГ И НАЈЕФТИНИЈЕГ МАТЕРИЈАЛА ЗА ПОКРИВАЊЕ КРОВОВА — „ZENITH“

Цијеник тачни, прорачун бадава. п. п. бр. 16, 18, 25

П. п. бр. 15 7—50